

Rapportage Nul-meting

Regeling 'Versterking cultuureducatie in het primair onderwijs'

Inhoud

Samenvatting van de onderzoeksresultaten	5
De aanvragers	6
1. Aanleiding, opzet en uitvoering nulmeting	8
Achtergrond	8
Doel en vraagstelling	9
Opzet en uitvoering van het onderzoek	10
Populatie	11
De provincies	11
De gemeenten	12
2. Analyse van de antwoorden	15
De culturele activiteiten naar disciplines	15
Overige activiteiten	16
Beleid en doelstellingen	17
Contact met dienstverleners	18
Contact met overheden	19
Participatie in netwerken	19
Randvoorwaarden	21
Financiën	22
Toekomst	22
3. Discussie	24
Verschillen percentages aanvragers per regio	24
Aard van de culturele activiteiten	24
Schoolbeleid	24
Netwerken	25
Scenario's	25
Bijlagen	27
Bijlage 1 Aanvraagformulier omgezet naar gesloten vragen	29
Bijlage 2 Indeling activiteiten naar discipline	33
Bijlage 3 Percentage gehonoreerde aanvragen per regio	35
Bijlage 4 Aanvraagformulier Cfi	37
Literatuurlijst	39

Samenvatting van de onderzoeksresultaten

Het ministerie van OCW wenst dat kinderen en jongeren – bij voorkeur via een doorlopende leerlijn van primair onderwijs tot en met het voortgezet onderwijs – (steeds) meer kennis opdoen over cultuur (kunst en erfgoed) en een gevarieerd aanbod van culturele activiteiten krijgen.

In de afgelopen jaren (1997-2003) richtte het project Cultuur en School van het departement zich daartoe al met stimulerende maatregelen op het voortgezet onderwijs.

Sinds het voorjaar van 2003 heeft de beleidsmatige aandacht van het departement met het project Cultuur en School zich ook gericht op het primair onderwijs. Dat heeft onder andere geresulteerd in geld dat het kabinet per 2004 voor cultuureducatie beschikbaar stelde via de regeling 'versterking cultuureducatie in het primair onderwijs'¹. Het doel van de regeling is dat over enkele jaren scholen in het primair onderwijs beleid voeren op het gebied van cultuureducatie, dat zij een grotere vraag naar culturele producten ontwikkelen en dat zij samenwerken met hun culturele omgeving om dit alles te realiseren.

Aan de regeling voor het primair onderwijs zijn een aantal voorwaarden verbonden. Zo moeten scholen onder andere een meerjarige visie (beleid) op de functie van cultuureducatie in het onderwijsprogramma ontwikkelen die uiterlijk op het eind van het eerste subsidiejaar opgenomen moet zijn in het schoolplan; ze moeten structureel deelnemen aan een netwerk van scholen en culturele instellingen en ze moeten meewerken aan tussentijdse evaluaties (monitoring).

Voorafgaand aan deze tussentijdse evaluaties wilde het ministerie van OCW inventariseren wat er op cultuureducatief gebied in het schooljaar 2003 - 2004 gebeurde op de basisscholen die een aanvraag voor subsidie voor 1 mei 2004 indienden en wier aanvraag gehonoreerd werd². Een zogenoemde *nulmeting*. Daarbij was het departement vooral geïnteresseerd in vormen van samenwerking en netwerken³; welke randvoorwaarden de scholen creëerden om cultuureducatie te faciliteren; welke culturele activiteiten de scholen in dat jaar aan hun leerlingen aanboden of (en zo ja welk) beleid scholen hebben op het gebied van cultuureducatie.

Het ministerie gaf Cultuurnetwerk Nederland de opdracht deze inventarisatie/nulmeting uit te voeren op basis van de ingevulde aanvraagformulieren.

De inventarisatie/nulmeting diende het departement antwoord te geven op de volgende vragen:

1. Hoe groot was het aantal cultuureducatieve activiteiten in het schooljaar 2003-2004 van de basisscholen die voor 1 mei 2004 een aanvraag voor subsidie indienden en wat was de aard ervan?
2. In hoeverre hebben de basisscholen die voor 1 mei 2004 een aanvraag voor subsidie indienden in het schooljaar 2003-2004 cultuureducatie in het schoolbeleid opgenomen en daar bijbehorende doelstellingen voor geformuleerd?
3. Van welke ondersteunende instellingen maakten de basisscholen die voor 1 mei 2004 een aanvraag voor subsidie indienden in het schooljaar 2003-2004 gebruik als het gaat om invulling van lesonderdelen of lessen, bezoeken en projecten op het gebied van cultuureducatie?

¹ Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs. Gele Katern nummer 4, februari 2004. OCW-Regelingen. De minister verstrekt aan het bevoegd gezag een subsidie voor drie achtereenvolgende schooljaren: 2004 -2005, 2005-2006 en 2006-2007.

² Het totale aantal scholen wier aanvraag gehonoreerd in juni 2004 werd bedroeg 712.

³ Zie ook: Netwerken primair onderwijs: een inventarisatie van cultuureducatieve netwerken in Nederland. Cultuurnetwerk Nederland, Utrecht 2004.

4. In welke netwerken participeerden de basisscholen die voor 1 mei 2004 een aanvraag voor subsidie indienden in het schooljaar 2003-2004 en in hoeverre bestonden er contacten met gemeentes en/of provincies?
5. Creëerden basisscholen die voor 1 mei 2004 een aanvraag voor subsidie indienden in het schooljaar 2003-2004 bepaalde randvoorwaarden voor de organisatie van cultuureducatieve activiteiten (taakuren, coördinator en geld)?
6. In hoeverre bestaan er bij de basisscholen die voor 1 mei 2004 een aanvraag voor subsidie indienden voornemens om in de toekomst cultuureducatieve activiteiten uit te breiden?
7. In hoeverre is het mogelijk bij de analyse van de gegevens de scenario's uit het rapport Hart(d) voor cultuur te betrekken en is er een scenario 'nul' te benoemen?

Ongeveer 40% (2.876) van de 7.000 basisscholen dienden voor 1 mei 2004 een aanvraagformulier in bij het Cfi. De nulmeting beperkte zich tot het schooljaar 2003-2004 en tot de groep basisscholen die voor 1 mei 2004 een aanvraag voor subsidie indienden bij het departement en wier aanvraag gehonoreerd werd. Een kwart van de aanvragen – 712 scholen - werd gehonoreerd. De onderzoekers ontvingen via het Cfi uiteindelijk 577 aanvraagformulieren van de 712. Twee scholen leverden twee aanvraagformulieren in - voor verschillende locaties - waardoor het aantal formulieren dat voor het onderzoek gebruikt werd op 575 kwam.

Hieronder worden - in het kort - de resultaten van de nulmeting weergegeven.

De aanvragers

Het percentage scholen dat in het schooljaar 2003-2004 een aanvraag indiende voor de regeling 'Versterking cultuureducatie primair onderwijs' verschilt sterk per regio. Dit valt mogelijk te verklaren uit het feit dat niet alle scholen op de hoogte zijn van de regeling. Het is ook mogelijk – wellicht samenhangend met voorgaande - dat er in de ene regio meer aandacht besteed wordt aan de regeling dan in andere regio's. Een andere verklaring kan zijn dat vooral cultuuractieve scholen, die alert zijn op landelijke beleidsinitiatieven en - ontwikkelingen op dit gebied een aanvraag hebben ingediend. Dit kan vervolgens inhouden dat in regio's met een hoog percentage aanvragers meer cultuureducatieve scholen gevestigd zijn.

Bij de honorering van de aanvragen zijn twee criteria gebruikt: regionale spreiding en volgorde van binnenkomst. In de regio's waar het percentage aanvragers laag is, is het percentage gehonoreerde aanvragen daarom hoog. De verklaring hiervoor ligt in het criterium 'regionale spreiding'. Dit eerste jaar van de regeling is geld beschikbaar voor tien procent van alle scholen voor primair onderwijs. Volgens de norm 'regionale spreiding' krijgt dan tien procent van de scholen per regio geld van het departement.

Het aantal cultuureducatieve activiteiten in het schooljaar 2003-2004

Het aantal cultuureducatieve activiteiten dat in het schooljaar 2003-2004 werd ondernomen is op bijna de helft van de scholen (46%) een activiteit op het gebied van literatuur. Muziek en beeldende activiteiten worden door ruim een derde van de scholen genoemd. Omdat dit de vakken met de langste traditie in het basisonderwijs zijn, is dit niet zo verrassend te noemen. Het zegt wel iets over de (eventuele) vernieuwingen die op het gebied van kunst- en cultuuractiviteiten plaatsvinden in de scholen.

Een kunstmenu wordt door 43% van de scholen gebruikt. Een derde van de scholen noemt een voorstelling als activiteit en 21% van hen bezoekt een museum. Dan onderneemt 13% activiteiten die

nogal variëren. Het gaat dan om bezoeken van of aan een kunstenaar, een paviljoen of een culturele instelling, maar ook nascholingsactiviteiten voor leerkrachten en de aanstelling van vakleerkrachten.

Cultuureducatie in het schoolbeleid

Bij ruim tweederde van de scholen heeft cultuureducatie een vaste plaats in het schoolbeleid. Ruim 70% van deze scholen heeft daarbij doelstellingen voor cultuureducatiebeleid geformuleerd. De helft van de scholen gaat na of de geformuleerde doelstellingen worden gerealiseerd.

Netwerken en contacten

Bijna driekwart (72%) van de ondervraagde scholen heeft contact met een overheid. De gemeente is daarbij het belangrijkste contact.

Ruim driekwart van de scholen participeert in een netwerk. Deelnemers aan het netwerk zijn vooral andere basisscholen en steunfunctie-instellingen. Ook culturele instellingen en Centra voor de Kunsten worden regelmatig genoemd als deelnemers. De belangrijkste activiteiten die de netwerken verrichten zijn het samenstellen van het kunstmenu en het gezamenlijk organiseren van activiteiten.

Ondersteuning/diensten

Bij de invulling van lesonderdelen of lessen, bezoeken en projecten op het gebied van cultuureducatie maken de scholen gebruik van diensten van anderen. De diensten van de bibliotheek zijn daarbij het meest populair; 89% van de scholen maakt er gebruik van. De helft van de scholen maakt gebruik van de diensten van de provinciale steunfunctie en 88% van de lokale steunfunctie. Erfgoedhuizen/-instellingen worden door respectievelijk 30% en bijna 40% van de scholen genoemd.

Randvoorwaarden

Ruim de helft van de scholen stelt taakuren beschikbaar voor de organisatie van culturele activiteiten. De meeste scholen rond de twintig taakuren. Gemiddeld genomen hebben de scholen een bedrag van ruim 2.000 euro per jaar beschikbaar voor de culturele activiteiten in het schooljaar 2003-2004. Een specifiek bedrag per leerling wordt door 10% van de scholen gegeven en dit varieert van één tot twintig euro per leerling. Een derde van de scholen vulde de vraag over financiële middelen voor cultuureducatie niet in.

Tweederde van de scholen heeft een cultuurcoördinator (64%). Of de coördinator tevens de taakuren tot zijn of haar beschikking heeft is niet te zeggen op basis van deze onderzoeksgegevens.

Voornemens uitbreiding cultuureducatieve activiteiten

Alle scholen hebben het voornemen om hun cultuureducatieve activiteiten in de toekomst voort te zetten. 70% van de scholen wil daarbij de leerlingen met meer kunstdisciplines laten kennismaken. Ruim 40% van de gehonoreerde aanvragers wil meer culturele activiteiten op school organiseren en ongeveer een derde wil de culturele activiteiten meer inbedden in het lesprogramma.

Scenario's

Op basis van de resultaten van de analyse is nog geen helder beeld te geven over wat er precies op de scholen ondernomen wordt. De oorzaak hiervan ligt deels in de open vraagstellingen en het ontbreken van een of meerdere vragen over de scenario's in het aanvraagformulier. Ook is de beantwoording van de vragen door de scholen niet altijd eenduidig geweest. Op grond daarvan kan worden geconcludeerd dat de resultaten zich (nog) niet lenen voor het leggen van verbanden met de drie scenario's uit het rapport 'Hart(d) voor cultuur' en het nog te formuleren startscenario nul.

1. Aanleiding, opzet en uitvoering nulmeting

Achtergrond

"Het ministerie van WVC heeft in het kader van het (eerste) Kunstenplan (Ministerie van WVC, 1987) aan het LOKV, Nederlands Instituut voor Kunsteducatie, extra middelen ter beschikking gesteld. Deze middelen hebben een speciaal doel. Ze worden aangewend om kinderen en jongeren in de gelegenheid te stellen met zoveel mogelijk kunstzinnige uitingen in aanraking te komen. Het gaat om het bevorderen van cultuurparticipatie en cultuurspreiding." (p.3)

Met deze zinnen opent de onderzoekspublicatie 'Een premie op cultuur, een onderzoek naar de stimuleringsregeling basisonderwijs van het LOKV' (Oostwoud Wijdenes en Haanstra, 1994). Het LOKV had in het kader van het eerste Kunstenplan extra geormeerde middelen gekregen en ontwierp voor de aanwending ervan de Stimuleringsregeling Basisonderwijs. Basisscholen konden via deze regeling drie jaar lang een bijdrage in de kosten voor reflectieve (receptieve in de LOKV terminologie) kunstzinnige activiteiten krijgen als zij samen met andere scholen (minimaal 50% van) de LONDO gelden gebruikten om alle leerlingen in drie jaar met alle kunstvormen te confronteren. In opdracht van het LOKV evalueerden Oostwoud Wijdenes en Haanstra deze regeling.

Overheidsimpulsen door de jaren heen

De pogingen om in het onderwijs belangstelling te wekken voor kunst en cultuur zijn al veel ouder dan de bovengenoemde stimuleringsregeling basisonderwijs. Museumlessen, bezoek aan concerten, kunstenaars op school, culturele middagen vinden al plaats sinds de jaren vijftig van de vorige eeuw. Ook de effecten van deze verschillende stimuli zijn regelmatig onderwerp van onderzoek geweest. Zo evalueerden Ranshuysen en Ganzeboom (1993) de Amsterdamse Kunstkijkuren en Muziekluisterlessen en concludeerden daarbij dat deze tot naspeurbare effecten op latere cultuurdeelname leiden. *'Ook wanneer de invloed van leeftijd, etniciteit en opleiding en culturele activiteiten van de ouders van de ondervraagden is uitgeschakeld, tonen de oud-leerlingen van de Kunstkijkuren systematisch meer belangstelling voor beeldende muziek en museumbezoek dan de controlegroep. Ditzelfde geldt voor de Muziekluisterlessen met betrekking tot belangstelling voor klassieke muziek en concertbezoek.'* (p. 143)

Ook Oostwoud Wijdenes en Haanstra vinden een positief effect van de stimuleringsregeling basisonderwijs op bereik, stabiliteit en integratie van kunstzinnige activiteiten. De stimuleringsregeling bereikt de beoogde doelgroep, blijkt een duurzame verandering tot gevolg te hebben en de kunstbezoeken die dankzij de stimuleringsregeling geïnitieerd worden sluiten deels aan bij het onderwijs (Oostwoud Wijdenes en Haanstra, 1994).

Ruim tien jaar na de evaluatie van de LOKV stimuleringsregeling start een soortgelijke regeling met een vergelijkbaar doel. Het ministerie van OCW wenst nu dat kinderen en jongeren - via een doorlopende leerlijn - kennis vergaren over kunst en cultuur. In de afgelopen jaren (1997-2003) richtte het project Cultuur en School van het departement zich met stimulerende maatregelen op dat gebied hoofdzakelijk op het voortgezet onderwijs. Deels omdat er in het primair onderwijs destijds al relatief veel gebeurde op het gebied van cultuureducatie en deels omdat met bepaalde maatregelen (bijvoorbeeld de verstrekking van CKV vouchers) kon worden aangesloten bij het invoeren van het nieuwe vak culturele en kunstzinnige vorming (CKV1) in de Tweede Fase.

Sinds het voorjaar van 2003 echter is de beleidsmatige aandacht van het departement met Cultuur en School steeds meer gericht op het primair onderwijs. Hiervoor is onder andere een onderbouwing geleverd met het rapport *'Hart/d voor Cultuur'* (2003).

Ruimer budget

Uit *'Hart/d voor Cultuur'* blijkt dat er in het primair onderwijs weliswaar veel aan cultuureducatie wordt gedaan, maar dat er grote onderlinge verschillen bestaan tussen scholen en tussen regio's en ook dat er vaak sprake is van incidentele activiteiten. Een intensievere samenwerking met cultuurinstellingen in de buurt, een betere afstemming van activiteiten en een betere afstemming van vraag en aanbod verdiende – stelden de opstellers - beleidsmatige aandacht.

Om cultuureducatie in het primair onderwijs te stimuleren heeft het kabinet in 2004 geld voor cultuureducatie beschikbaar gesteld via de regeling 'Versterking cultuureducatie in het primair onderwijs'.⁴

Door een ruimer budget worden de aan deze regeling deelnemende scholen in het primair onderwijs in de gelegenheid gesteld om zelf beleid te ontwikkelen op het gebied van cultuureducatie. Onder het voorbehoud dat hiervoor de benodigde middelen worden toegekend, is het voornemen deze regeling in de schooljaren 2005 - 2006 en 2006 - 2007 voor een steeds groter aantal scholen te herhalen. Het einddoel van de regeling is dat over enkele jaren alle scholen in het primair onderwijs beleid voeren op het gebied van cultuureducatie en dat zij samenwerken met hun culturele omgeving om hun cultuureducatiebeleid te realiseren. De subsidie bestaat voor de schooljaren 2004 - 2005, 2005 - 2006 en 2006 - 2007 uit een bedrag van 10,90 € per leerling, per schooljaar. Er is een aantal voorwaarden aan verbonden; onder andere dat scholen een meerjarige visie op de functie van cultuureducatie in het onderwijsprogramma aan het einde van het eerste subsidiejaar moeten hebben ontwikkeld en opgenomen in het schoolplan; dat er sprake is van structurele deelname aan een netwerk van scholen en culturele instellingen; dat er aandacht is voor nascholing en opleiding van de leraren en dat scholen meewerken aan een nulmeting en tussentijdse evaluaties (monitoring).

Voorafgaand aan deze tussentijdse evaluaties wilde het ministerie van OCW inventariseren wat er op cultuureducatief gebied in het schooljaar 2003 - 2004 gebeurde op de basisscholen die een aanvraag voor subsidie voor 1 mei 2004 indienden en wier aanvraag gehonoreerd werd; een zogenoemde nulmeting. Daarbij was het vooral geïnteresseerd in vormen van samenwerking en netwerken van de scholen, welke culturele activiteiten leerlingen kregen aangeboden; welke randvoorwaarden de scholen creëerden om cultuureducatie te faciliteren en of (en zo ja welk) beleid zij hebben op het gebied van cultuureducatie. Tegen deze achtergrond heeft het ministerie Cultuurnetwerk Nederland opdracht gegeven om de inventarisatie (nulmeting) uit te voeren.

Doel en vraagstelling

Het onderzoek inventariseert wat er op cultuureducatief gebied gebeurde in het schooljaar 2003-2004 op de basisscholen die voor 1 mei 2004 een aanvraag voor subsidie indienden bij het departement en wier aanvraag gehonoreerd werd. Het moet antwoord geven op de volgende zeven vragen⁵:

1. Hoe groot was het aantal cultuureducatieve activiteiten in het schooljaar 2003-2004 van de basisscholen die voor 1 mei 2004 een aanvraag voor subsidie indienden en wat was de aard ervan?

⁴ Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs. Gele Katern nummer 4, februari 2004. OCW-Regelingen.

⁵ Zes van de zeven vragen corresponderen met de vragen die de scholen dienden in te vullen op het aanvraagformulier.

2. In hoeverre hebben de basisscholen die voor 1 mei 2004 een aanvraag voor subsidie indienden in het schooljaar 2003-2004 cultuureducatie in het schoolbeleid opgenomen en daar bijbehorende doelstellingen voor geformuleerd?
3. Van welke ondersteunende instellingen maakten de basisscholen die voor 1 mei 2004 een aanvraag voor subsidie indienden in het schooljaar 2003-2004 gebruik als het gaat om invulling van lesonderdelen of lessen, bezoeken en projecten op het gebied van cultuureducatie?
4. In welke netwerken participeerden de basisscholen die voor 1 mei 2004 een aanvraag voor subsidie indienden in het schooljaar 2003-2004 en in hoeverre bestonden er contacten met gemeentes en/of provincies?
5. Creëerden basisscholen die voor 1 mei 2004 een aanvraag voor subsidie indienden in het schooljaar 2003-2004 bepaalde randvoorwaarden voor de organisatie van cultuureducatieve activiteiten (taakuren, coördinator en geld)?
6. In hoeverre bestaan er bij de basisscholen die voor 1 mei 2004 een aanvraag voor subsidie indienden voornemens om in de toekomst cultuureducatieve activiteiten uit te breiden?
7. In hoeverre is het mogelijk bij de analyse van de gegevens de scenario's uit het rapport Hart(d) voor cultuur te betrekken en is er een scenario 'nul' te benoemen?

Opzet en uitvoering van het onderzoek

In Nederland zijn ruim 7.000⁶ scholen voor primair onderwijs. Zij konden voor 1 mei 2004 een aanvraag voor extra subsidie indienen bij het departement middels een aanvraagformulier dat zij dienden in te vullen en naar het Cfi te zenden. Ongeveer 40% van de scholen (2.876) deed dit. Een kwart van de aanvragen – 712 scholen - is uiteindelijk gehonoreerd. Het was de bedoeling dat de 712 scholen de onderzoeksgroep, respectievelijk de nulmeting-groep zou vormen. De onderzoekers ontvingen via het Cfi 577 aanvraagformulieren van scholen wier aanvraag gehonoreerd was⁷. Twee scholen leverden twee formulieren in - voor verschillende locaties - waardoor het aantal formulieren dat voor het onderzoek gebruikt kon worden, op 575 kwam.

Open vragen naar gesloten vragen

Voor de analyse van de antwoorden zijn de open vragen van het aanvraagformulier omgezet naar gesloten vragen (zie bijlage 1). Om de antwoorden op de eerste vraag (hoe groot was het aantal cultuureducatieve activiteiten in het schooljaar 2003-2004 van de basisscholen die voor 1 mei 2004 een aanvraag voor subsidie indienden en wat was de aard ervan) inzichtelijk en ook vergelijkbaar te kunnen maken, zijn ze ingedeeld in categorieën. Hiervoor zijn eerst 100 aanvraagformulieren doorgenomen en op basis daarvan zijn 47 antwoordcategorieën gemaakt. Omdat 47 antwoordcategorieën weergeven niet bepaald overzichtelijk is, zijn de activiteiten ingedeeld naar discipline (zie bijlage 2). Een school kreeg telkens een score wanneer in het antwoord één of meer activiteiten genoemd werden die ingedeeld konden worden bij een discipline. Een groot aantal van de activiteiten die scholen noemden kon echter niet exact worden toegedeeld omdat ze niet specifiek genoeg omschreven waren. Zo komen bijvoorbeeld in een kunstmenu verschillende disciplines aan bod; een museum kan zowel een kunstmuseum als een historisch museum zijn; een voorstelling kan zowel een dans- als toneelvoorstelling zijn, een schoolmusical heeft zowel dans als drama in zich enzovoorts. Deze activiteiten zijn daarom afzonderlijk

⁶ Bron: www.cfi.nl. Precies aantal scholen in Nederland dat in dit onderzoek als uitgangspunt is genomen is 7033.

⁷ Er zijn 137 vragenformulieren zoekgeraakt bij hetzij het Cfi, hetzij het departement.

weergegeven (zie grafiek 5). Daarbij moet trouwens opgemerkt worden dat het percentage dat nu weergegeven is bij kunstmenu in werkelijkheid hoger kan liggen.

Want als scholen allerlei verschillende soorten activiteiten hebben genoemd is het goed mogelijk dat deze activiteiten onderdeel zijn van een kunstmenu. Dat is echter niet met zekerheid vast te stellen op basis van de antwoorden en om die reden is voor die scholen geen score 'kunstmenu' ingevuld. Scholen die wel 'kunstmenu' invulden en scholen die de kenmerken⁸ van een kunstmenu noemden, hebben wel een score voor 'kunstmenu' toegekend gekregen.

De antwoorden op de 575 aanvraagformulieren zijn ingevoerd in het statistische verwerkingsprogramma SPSS. Na verwerking van de data is de analyse uitgevoerd.

Populatie

Zoals eerder gezegd vormt een deel van de 712 scholen van wie de aanvragen gehonoreerd zijn de populatie van dit onderzoek; in totaal 575 scholen). Bij de verdeling van het beschikbare geld voor de regeling streefde het departement naar een evenwichtige spreiding van deelnemende scholen.

Daartoe is een indeling gehanteerd – analoog aan die gebruikt wordt voor het Actieplan Cultuurbereik - in 42 regio's; de twaalf provincies en de dertig grootste gemeenten⁹. Bijvoorbeeld in Gelderland vallen de gemeenten Apeldoorn, Arnhem, Ede en Nijmegen in dit geval niet 'onder' de provincie, maar zijn elk een aparte regio.

In de volgende alinea is beschreven hoe de gehonoreerde aanvragen gespreid zijn over de 42 regio's. Eerst wordt de spreiding ervan in de twaalf provincies beschreven, daarna die in de 30 grootste gemeenten.

De provincies

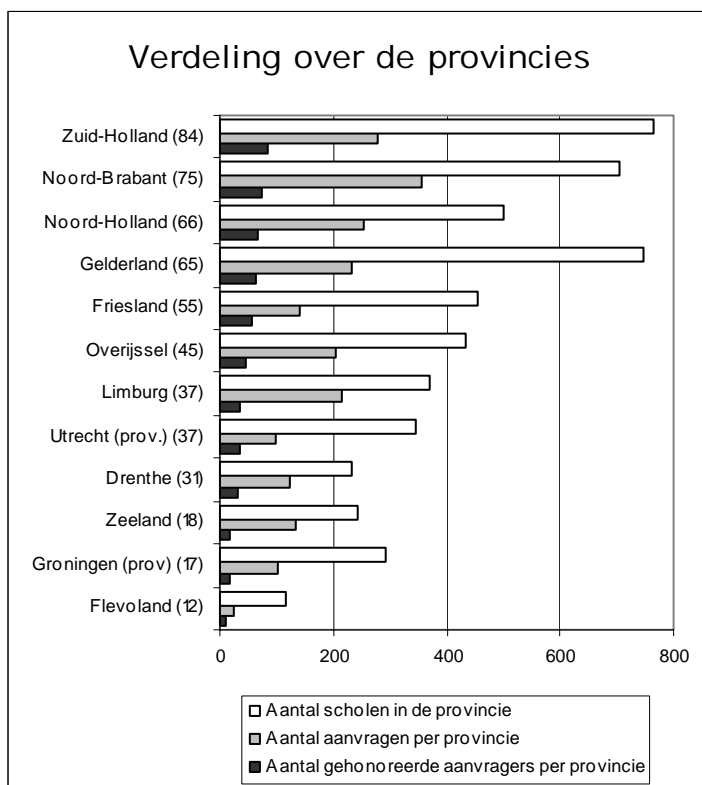
Grafiek 1 laat zien hoeveel scholen er in elk van de twaalf provincies gevestigd zijn, hoeveel scholen voor 1 mei 2004 een aanvraag indienden en hoeveel aanvragen daarvan gehonoreerd zijn.

Bij elke provincie is vermeld hoeveel scholen voor het schooljaar 2004-2005 geld krijgen via de regeling.

⁸ Deze kenmerken zijn: een samenhangend programma van culturele activiteiten en basisschoolleerlingen maken gedurende hun basisschoolloopbaan kennis met alle kunstdisciplines.

⁹ Gemeenten met meer dan 90.000 inwoners.

Grafiek 1 Verdeling aanvragen en honorering regeling cultuureducatie p.o naar provincies

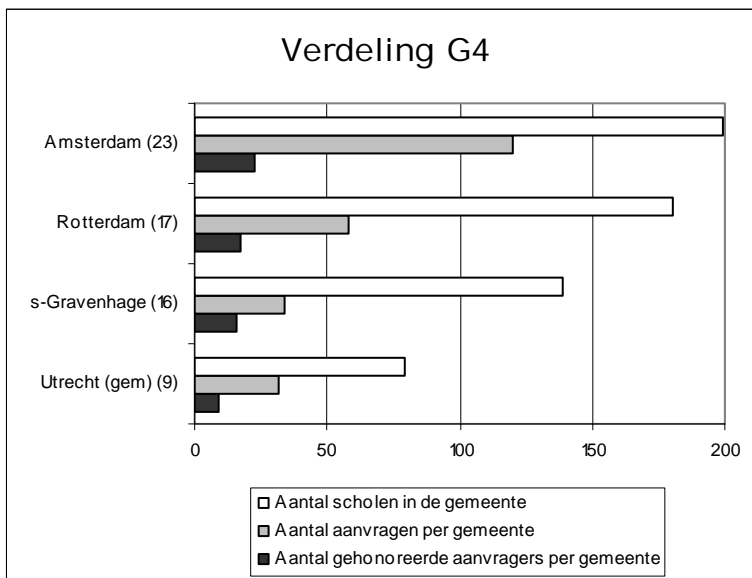
De meeste aanvragen zijn afkomstig uit de provincies Noord-Brabant, Zuid-Holland, Noord-Holland en Gelderland. Dit is niet zo verwonderlijk, omdat dit de grootste provincies zijn waar zich de meeste basisscholen bevinden. In Gelderland en Zuid-Holland diende ongeveer een derde van alle scholen een aanvraag in. In Noord-Brabant en Noord-Holland was dat bijna de helft van de scholen. De veel kleinere provincies Limburg (met 57%) en Zeeland (met 55%) hebben verhoudingsgewijs het hoogste percentage aanvragers. Er zijn ook provincies waar dit percentage zeer laag ligt. Dit zijn Flevoland (20%), Utrecht (28%), Friesland en Gelderland (beide 31%). En hoewel Flevoland het laagste percentage aanvragers heeft, telt het wel het hoogste percentage gehonoreerde aanvragen (52%), gevolgd door Friesland (39% gehonoreerden) en Utrecht met 38% gehonoreerden).

De gemeenten

De 30 grootste gemeenten vormen - naast de provincies - de andere regio's.

De aanvragers uit de steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht (G4) zijn als eerste te zien in onderstaande grafiek(2).

Grafiek 2 Verdeling aanvragen en honorering regeling cultuureducatie p.o naar G4

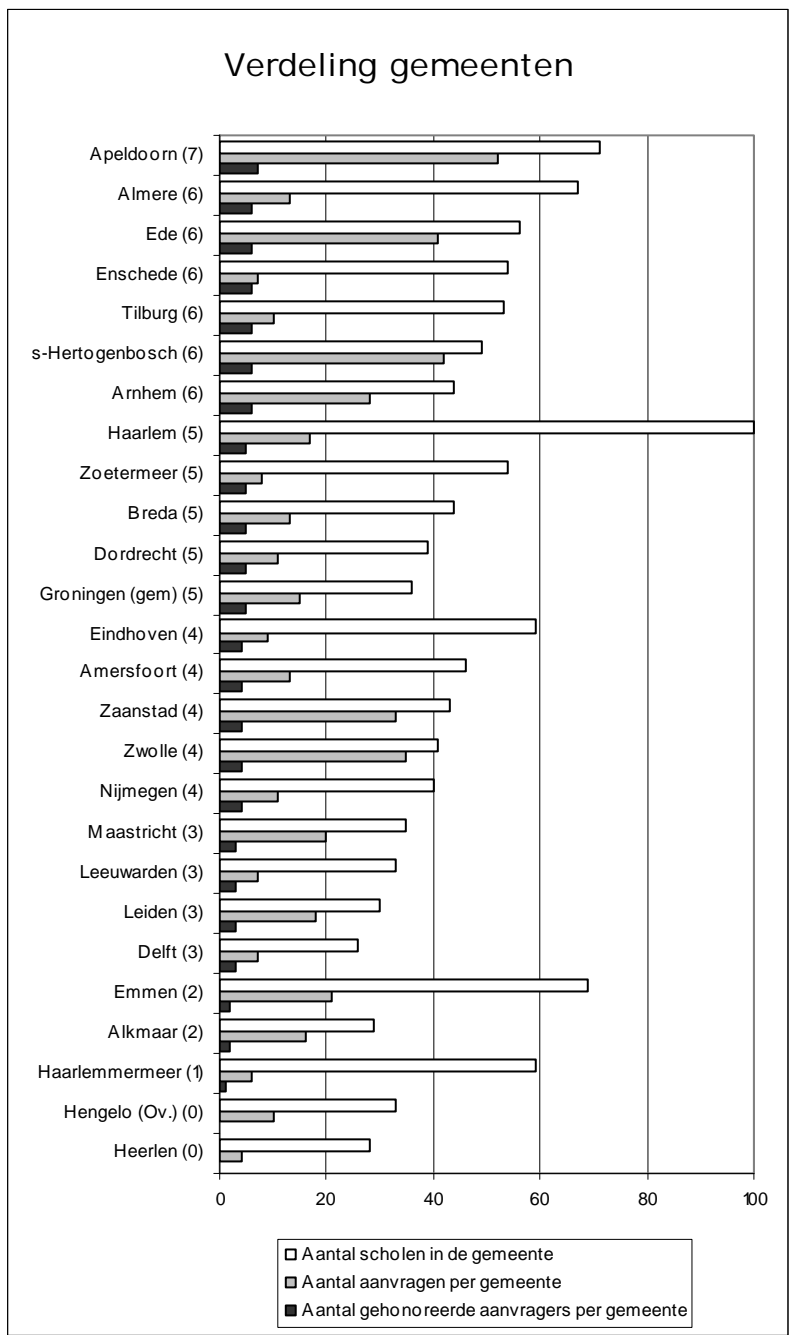

Als we het aantal aanvragen afzetten tegen het aantal scholen, dan blijkt dat Amsterdam het hoogste percentage aanvragers heeft (60%). In Rotterdam is dit 32%, in Den Haag 24 % en in Utrecht 41%. Wanneer gekeken wordt naar de verhouding tussen het aantal aanvragers en het aantal gehonoreerde aanvragers is voor Den Haag het grootste aantal aanvragen gehonoreerd, namelijk 47%.

In Grafiek 3 is de verdeling en de verhouding in de overige 26 gemeenten te zien. De meeste aanvragen zijn afkomstig uit Apeldoorn, 's-Hertogenbosch en Ede zijn. Kijkend naar de verhouding tussen het aantal scholen en het aantal aanvragers zijn dit tevens de gemeenten met een hoog percentage aanvragers; respectievelijk 73%, 86% en 73 % van de scholen uit deze steden diende een aanvraag in. Ook Zwolle en Zaanstad hebben een hoog percentage aanvragers (respectievelijk 85% en 77%) samen met Arnhem (63%) en Leiden (60%).

In de gemeenten Haarlemmermeer (10%), Enschede (13%), Heerlen (14%), Eindhoven en Zoetermeer (beide 15%) ligt het percentage aanvragers verhoudingsgewijs laag en ook in Haarlem, met verreweg de meeste scholen binnen de gemeentegrenzen (17%).

Grafiek 3 Verdeling aanvragen en honorering regeling cultuureducatie p.o naar gemeenten

2. Analyse van de antwoorden

Hoe groot was het aantal cultuureducatieve activiteiten in het schooljaar 2003-2004 van de basisscholen wier aanvraag gehonoreerd werd en wat was de aard ervan?

De antwoorden van de scholen laten een grote variëteit zien. Een deel gaf bijvoorbeeld een beschrijving van allerlei verschillende projecten; anderen noemden als antwoord alleen kunstdisciplines en weer enkele anderen noemden enkel: 'diverse projecten'. Hieronder is eerst het aantal culturele activiteiten verdeeld naar disciplines te zien en daarna naar overige activiteiten.

De culturele activiteiten naar disciplines

Grafiek 4 Aantal activiteiten 2003-2004 naar discipline

N = 578¹⁰

Bijna de helft van de scholen (46%) noemt een activiteit op het gebied van literatuur. Muziek en beeldend worden door ruim een derde van de scholen genoemd (37% en 34%). Deze uitkomsten komen overeen met resultaten uit andere onderzoeken¹¹. En omdat dit de vakken met de langste traditie in het basisonderwijs¹² zijn, is dit niet verrassend.

¹⁰ De N is in alle tabellen en grafieken steeds het aantal scholen dat heeft geantwoord.

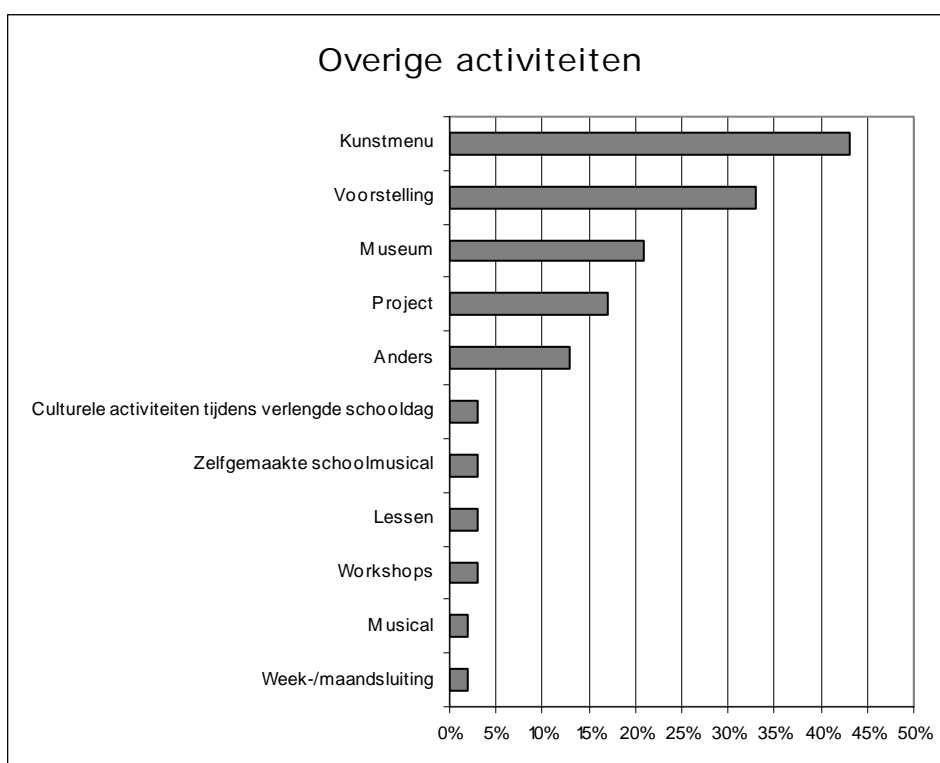
¹¹ *Waarom doen we dit niet vaker? Onderzoek Cultuureducatie Primair Onderwijs Zuid-Holland 2002-2003*. (2003) Cultuurnetwerk Nederland/Kunstgebouw, Rijswijk.

Inventarisatieonderzoek Cultuur en School. Deel 2: cultuureducatie op basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs. (1998) Bert de Groot, Haanstra, F en Hoorn, van M. LOKV, Utrecht.

Zoet (2004) constateert in haar onderzoek dat het sterk afhankelijk is van de interesse en vaardigheden van de leerkrachten, of en zo ja aan welke kunstdisciplines op de scholen aandacht besteed wordt. In dit onderzoek zeggen leerkrachten de meeste vaardigheden op het gebied van de beeldende vakken te hebben. Zij zeggen verder dat zij over onvoldoende kennis beschikken van drama en dans om daar hetzij activiteiten voor te ondernemen, hetzij daar les in te geven.

Overige activiteiten

Grafiek 5 Aantal overige activiteiten 2003-2004

N = 574

Een kunstmenu gebruikt 43% van de scholen. Een derde van de scholen noemt een voorstelling als culturele activiteit en nog eens 21% noemt het bezoeken van een museum als activiteit. 13 % van de scholen onderneemt activiteiten die in de categorie 'anders' vallen.

Deze activiteiten variëren nogal van karakter; het kan dan gaan om bezoeken aan of van een kunstenaar, een bezoek aan een paviljoen of culturele instelling. Andere scholen noemen nascholingsactiviteiten voor hun leerkrachten en het aanstellen van vakleerkrachten als culturele activiteit en ook wordt 'aanbod van gemeente, circusproject, opzet en opbouw tekenlijn door de school, met kunst kennis maken en wereldkinderfestival' genoemd.

Meesters in de kunst. Een onderzoek naar kunsteducatie op basisscholen in de Utrechtse wijk Oog in Al. (2004) Wanda Zoet, scriptie voor Universiteit Utrecht.

¹² Zie o.a. : *Om de vorm. Een eeuw teken-, handenarbeid- en kunstnijverheidsonderwijs in Nederland.* (1989) Herbert van Rheeden, SUA, Amsterdam en *Democratisering van de schoonheid. Twee eeuwen scholing in de kunsten.* (1999) Jozef Vos, Sun, Nijmegen.

Beleid en doelstellingen

In hoeverre hebben de basisscholen cultuureducatie in het schoolbeleid opgenomen en daarbij behorende doelstellingen geformuleerd? Tabel 2 toont de antwoorden op de vraag of cultuureducatie een plaats heeft in het schoolbeleid.

Tabel 2 Plaats cultuureducatie in schoolbeleid 2003-2004

Ja, in het jaarlijkse schoolplan	8 %
Ja, in de schoolgids	3 %
Ja	56 %
Nog niet, mee bezig	8 %
Nee	25 %

N= 575

Van de scholen antwoordt 67% bevestigend en in totaal 32% ontkennend. Sommige scholen zijn daarbij wat specifiek in hun antwoord geweest; van de scholen die bevestigend antwoorden, zegt 8% dat cultuureducatie een vaste plaats heeft in het schoolplan en 3% noemt cultuureducatie in de schoolgids. Van de scholen die cultuureducatie (nog) geen vaste plaats geeft in het schoolbeleid zegt 8% 'hier wel mee bezig te zijn'. Meer dan de helft (56%) van de scholen geeft cultuureducatie een vaste plaats in het schoolbeleid maar geeft voorts niet te kennen op welke manier.

Tabel 3 Doelstellingen bij beleid cultuureducatie 2003-2004

Nee	31 %
Ja, is in ontwikkeling	9 %
Ja	60 %

N= 574

Een derde van de scholen heeft geen doelstellingen voor het schoolbeleid cultuureducatie geformuleerd; 69 % zegt dit wel gedaan te hebben.

Van deze 69% is overigens 9% druk doende met de ontwikkeling van doelstellingen. Gaan de scholen na of deze doelstellingen gerealiseerd worden en zo ja, op welke manier?

Tabel 4 Mate waarin scholen nagaan of doelstellingen cultuureducatiebeleid gerealiseerd zijn 2003-2004

Nee	39 %
Nee, maar de activiteiten wel	6 %
Ja	50 %
Ja, door middel van jaarlijkse evaluatie	4 %
Anders	1 %

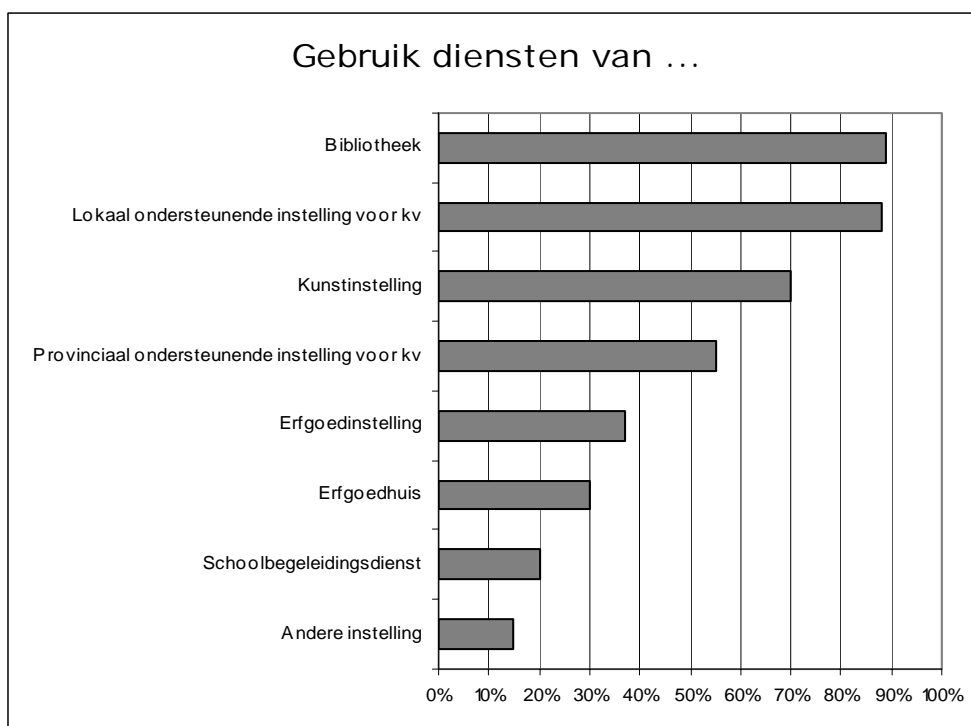
N = 572

Vijfenvestig procent (45%) van de scholen zegt na te gaan of de doelstellingen gerealiseerd zijn, maar 6% doet dat wel bij de culturele activiteiten. Ruim de helft van de scholen (54%) evalueert de geformuleerde doelstellingen en daarvan doet 4% dit door middel van een jaarlijkse evaluatie.

Contact met dienstverleners

Van welke ondersteunende instellingen maakten de basisscholen gebruik als het gaat om invulling van lesonderdelen of lessen, bezoeken en projecten op het gebied van cultuureducatie? De precieze vraag aan de scholen hierover was: 'Maakt u in schooljaar 2003-2004 bij de invulling van uw cultuureducatieve lesonderdelen gebruik van de diensten van anderen?' Een lijst van mogelijke dienstverleners werd hierbij ook aan hen voorgelegd. Bij elk van hen kon de school aankruisen of men wel of niet gebruik maakte van de diensten.

Grafiek 6 Contact met dienstverleners 2003-2004

N = 570

De diensten van de bibliotheek blijken bij de scholen het meest populair; 89% maakt er gebruik van. Uit grafiek 4 bleek al dat literatuur een populaire activiteit is en de bibliotheek is dan de meest logische dienstverlener.¹³

De scholen blijken meer gebruik te maken van de lokale ondersteunende instelling (88%) dan van de provinciale ondersteunende instelling (50%). Voorts is het zo dat bijna de helft (48%) van de scholen die zeggen gebruik te maken de diensten van een ondersteunende instelling ook diensten afnemen

¹³ Bron: *Contacten van basisscholen met culturele instellingen. Technisch rapport van een inventariserend onderzoek.* (2003), Inspectie van het onderwijs, Utrecht.

van een provinciale instelling. De school- en onderwijsbegeleidingsdiensten blijken een marginalere rol te spelen als dienstverlener; 20% van de scholen noemt hen. Erfgoedhuizen/-instellingen worden door respectievelijk 30% en bijna 40% van de scholen genoemd. In de categorie 'anders' worden onder andere genoemd: 'buurthuis; individuele kunstenaar; hogeschool voor de kunsten; Pabo; kerk; landelijke projecten; ouders met een speciale achtergrond'.

Contact met overheden

In welke netwerken participeerden de basisscholen die voor 1 mei 2004 een aanvraag voor subsidie indienden in het schooljaar 2003-2004 en in hoeverre bestonden er contacten met gemeentes en/of provincies?

Tabel 5 Contacten met gemeente en/of provincie in 2003-2004

Ja	31 %
Ja, met de gemeente	29 %
Ja, met de provincie	1 %
Ja, met gemeente en provincie	4 %
Ja, via netwerkbijeenkomsten	7 %
Nee	29 %

N = 573

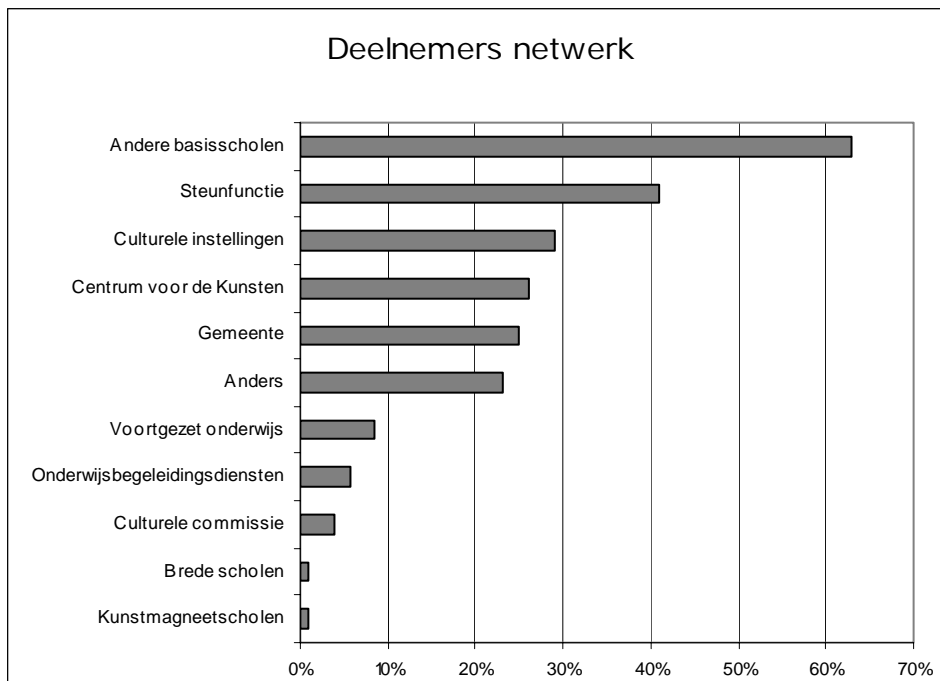
Tabel 5 laat een positief beeld zien over de contacten die scholen hebben met overheden; in totaal 72% zegt dat te hebben. Een derde van zegt op deze vraag alleen 'ja' en hiermee kan zowel 'ja, we hebben contact (met een van beiden)' worden bedoeld als: 'ja, we hebben contact met beiden'. Van de 41% die specifieker is, blijkt dat de gemeente met 29% het belangrijkste contact is. Bijna een derde van de scholen heeft helemaal geen contact met een overheid.

Participatie in netwerken

Ruim driekwart (76%) van de scholen zegt in een netwerk te participeren. Van der Zant (2004)¹⁴ vindt in zijn onderzoek dat meer dan de helft (56%) van de basisscholen in Noord-Holland participeert in een lokaal of regionaal netwerk met culturele instellingen. De vraag aan de scholen was vervolgens waaruit dit lokale netwerk voor cultuureducatie dan bestond.

¹⁴ *Hoe ver zijn ze al? Nulmeting cultuureducatie Noord-Holland.* (2004) Peter van der Zant, Bureau ART, Gouda.

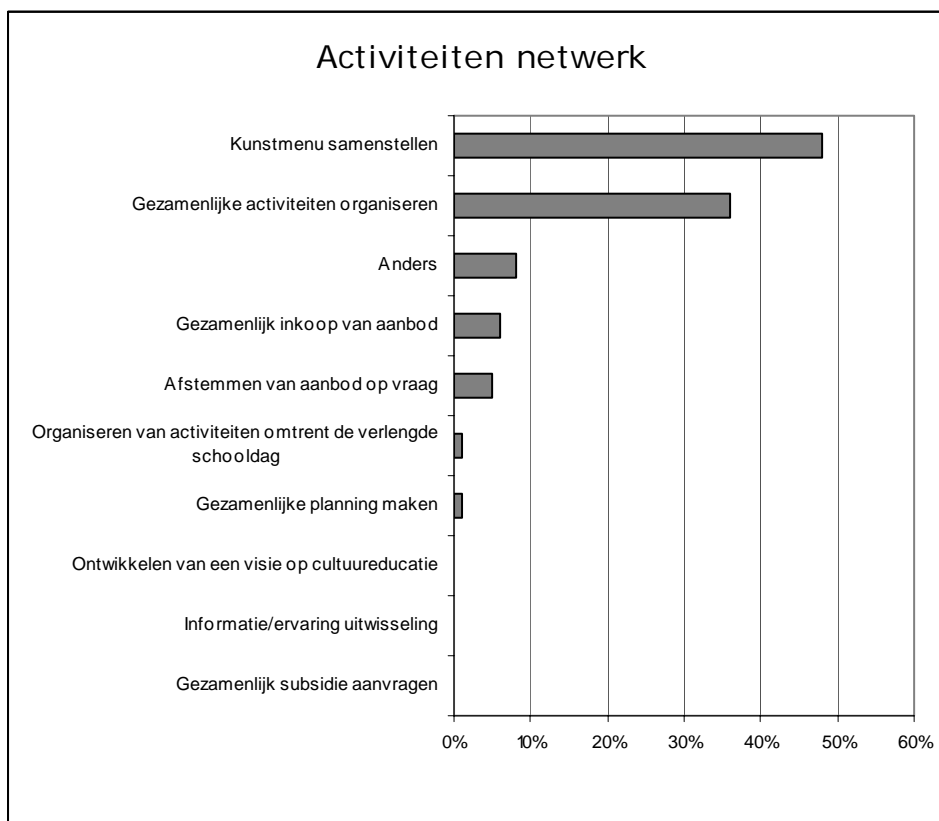
Grafiek 7 Deelnemers aan netwerken 2003-2004

N = 350

Vooraf andere basisscholen en steunfunctie-instellingen vormen de netwerken. Ook culturele instellingen (29%) en Centra voor de Kunsten (26%) worden regelmatig genoemd als deelnemers aan een netwerk. De vijfde plaats wordt door gemeenten ingenomen.

Grafiek 8: activiteiten netwerk 2003-2004

N = 128

Als belangrijkste activiteiten die netwerken verrichtten noemen de scholen het samenstellen van het kunstmenu en het gezamenlijk organiseren van activiteiten. Uit de interviews met experts (vooral dienstverleners) naar netwerken in opdracht van het ministerie van OCW (Hagenaars et al. 2004) komt naar voren dat men in een netwerk vooral wil werken aan informatie-uitwisseling en het afstemmen van vraag en aanbod. Uit de antwoorden van de scholen uit de nulmeting blijkt dat zij in een netwerk vooral kunstmenu's willen afstemmen en gezamenlijk activiteiten willen organiseren.

Randvoorwaarden

Creëerden de basisscholen in het schooljaar 2003-2004 bepaalde randvoorwaarden voor de organisatie van cultuureducatieve activiteiten (taakuren, coördinator en geld)? Uit antwoorden blijkt dat ruim de helft van de scholen (57%, N = 560) taakuren heeft voor de organisatie van cultuureducatieve activiteiten. Niet elke school weet precies hoeveel taakuren er beschikbaar zijn. Ongeveer tweederde van de scholen die zeggen taakuren te hebben, weten ook hoeveel. Het gemiddelde aantal taakuren per school is 53, maar het aantal taakuren dat scholen noemen loopt - uiteen van één tot 500. De meeste scholen echter hebben 20 taakuren per jaar beschikbaar voor de organisatie van cultuureducatieve activiteiten. Uit onderzoek naar culturele activiteiten in het primair onderwijs is Zuid-Holland (De Graauw et al. 2003) wordt duidelijk dat een derde van de basisscholen taakuren beschikbaar stelt. Ook hier verschilt de hoeveelheid sterk per school, van twee

uur (op jaarbasis) tot 700 uur (op jaarbasis). Gemiddeld hebben scholen in dit onderzoek veertien taakuren op jaarbasis beschikbaar voor de organisatie van culturele activiteiten.

Op de vraag of de school een coördinator heeft voor cultuureducatie antwoordt tweederde van de scholen bevestigend (64%, N = 558). Van der Zant (2004) vindt in zijn onderzoek dat eenderde (33%) van de basisscholen (in Noord-Holland) een speciale cultuurcoördinator heeft aangesteld. Of de coördinator tevens de taakuren tot zijn of haar beschikking heeft is niet te zeggen op basis van deze onderzoeksgegevens. De Graauw et al. (2003) vroegen in het Zuid-Hollandse onderzoek wie de taakuren heeft gekregen. Het blijkt dat in de meeste gevallen (54%) een leerkracht de taakuren heeft gekregen en dat 37% van de scholen deze uren heeft verdeeld over het hele team (37%). Slechts in twee procent van de gevallen krijgt in de Zuid-Hollandse scholen de coördinator cultuureducatie de taakuren voor de organisatie van cultuureducatieve activiteiten.

Financiën

Hoeveel specifiek voor cultuureducatie bestemde financiële middelen waren er op de scholen in het schooljaar 2003 – 2004 beschikbaar? De school met het minste geld heeft slechts 100 euro beschikbaar voor cultuureducatie, de school met het meeste geld heeft het astronomische bedrag van 40.000 euro beschikbaar voor het schooljaar 2003 - 2004. Overigens vulde een derde van de scholen deze vraag niet in. Gemiddeld hebben de scholen een bedrag van ruim 2.000 euro beschikbaar voor culturele activiteiten in het schooljaar 2003 – 2004. Een specifiek bedrag per leerling wordt door 10% van de scholen gegeven en dit varieert van één tot twintig euro per leerling.

Tabel 7 Financiële middelen scholen 2003-2004

	Gemiddeld	Laagste	Hoogste	N	Mediaan
Totaalbedrag	2161	100	40000	354	1116
Bedrag per leerling	3,9	1	20	118	3,45

Toekomst

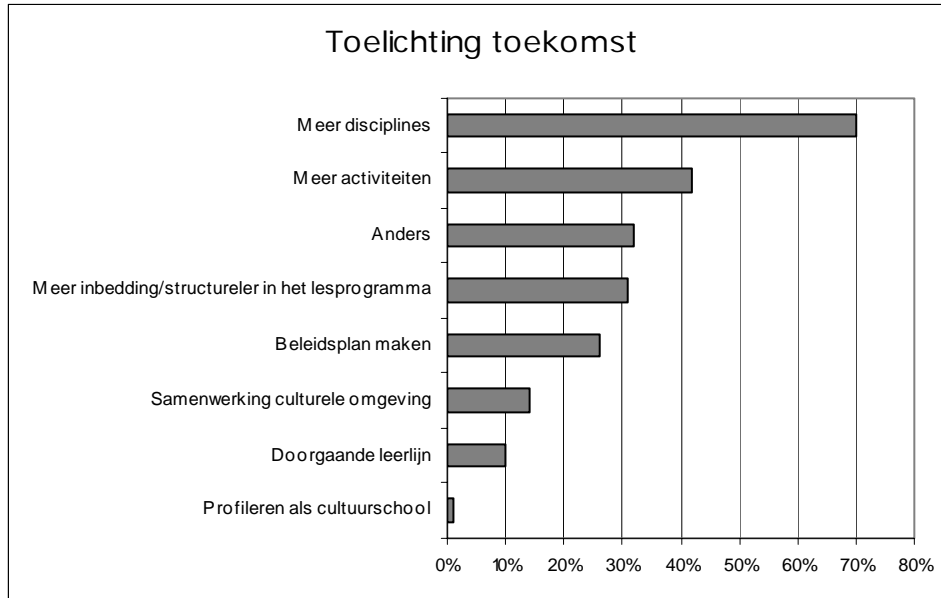
Hebben de basisscholen het voornemen om in de toekomst hun cultuureducatieve activiteiten uit te breiden?

Tabel 8 Toekomst

Ja, voortzetting	29%
Ja, voortzetting en uitbreiding	70%
Nee	0%
Nee, er gebeurt iets anders	0%

Alle scholen hebben het voornemen om hun cultuureducatieve activiteiten in de toekomst voort te zetten. Zeventig procent (70%) van de scholen zegt zelfs de activiteiten uit te willen breiden. De scholen is vervolgens gevraagd deze uitbreiding toe te lichten.

Grafiek 10 Toelichting toekomstige uitbreiding cultuureducatieve activiteiten 2003-2004

N = 442

In deze toelichting schrijft 70% dat zij hun leerlingen met meer kunstdisciplines willen laten kennismaken. Ook zegt ruim 40% dat zij meer activiteiten willen organiseren en ongeveer een derde noemt dat zij de cultuureducatieve activiteiten meer willen inbedden in het lesprogramma. Voorts noemen ze nog andere zaken. Zo wil een aantal scholen gerichte nascholing voor de leerkrachten; weer andere activiteiten ontwikkelen voor meerdere groepen en weer andere willen overgaan tot de aanschaf van nieuwe instrumenten.

3. Discussie

Verschillen percentages aanvragers per regio

Bij de honorering van de aanvragen zijn twee criteria gebruikt: regionale spreiding en volgorde van binnenkomst. In de regio's waar het percentage aanvragers laag is, is het percentage gehonoreerde aanvragen hoog. De verklaring hiervoor ligt in het criterium 'regionale spreiding'. Dit eerste jaar van de regeling is geld beschikbaar voor tien procent van alle scholen voor primair onderwijs. Volgens de norm 'regionale spreiding' krijgt dan tien procent van de scholen per regio geld van het departement. Uit hoofdstuk 1 is op te maken dat het percentage aanvragers per regio sterk verschilt. In de ene regio is het 60% en in de andere regio 10% procent van de scholen dat voor het schooljaar 2004-2005 een subsidie aanvraagt. Hoe zijn deze verschillen te verklaren?

Het kan zijn dat niet alle scholen op de hoogte zijn van de regeling. Het onderzoek van Van der Zant onder scholen in Noord-Holland wijst bijvoorbeeld uit, dat 43% van de scholen niet op de hoogte is van de regeling. Het kan zijn dat er in de ene regio meer aandacht – door bijvoorbeeld de lokale of provinciale overheid en culturele instellingen - gegeven wordt aan de regeling dan in andere regio's. Een andere verklaring is misschien dat vooral cultuuractieve scholen, die alert zijn op landelijke beleidsontwikkelingen op dit gebied een aanvraag hebben ingediend.

Aard van de culturele activiteiten

Om de antwoorden op de eerste vraag (hoe groot was het aantal cultuureducatieve activiteiten in het schooljaar 2003-2004 van de basisscholen die voor 1 mei 2004 een aanvraag voor subsidie indienden en wat was de aard ervan) inzichtelijk en ook vergelijkbaar te kunnen maken, zijn ze ingedeeld in categorieën. Uit het feit dat er 47 categorieën die gedefinieerd zijn, blijkt al dat scholen veel verschillende culturele activiteiten door scholen wordt ondernomen. Daarvan richten de meeste zich op literatuur, beeldend en muziek. Dit geeft weliswaar een beeld van wat op de scholen gebeurt, maar dat is tamelijk globaal en het roept vragen op. Bijvoorbeeld: hoeveel activiteiten worden er precies georganiseerd en wat is het karakter ervan: actief, reflectief of receptief of combinaties ervan? Misschien hebben de activiteiten al deze drie elementen in zich? Ook hoe de activiteiten verdeeld zijn over de verschillende bouwen is een vraag. Zijn het vooral de jongere kinderen waarmee culturele activiteiten ondernomen worden of zijn het juist de wat oudere kinderen? En tot slot: vinden de genoemde activiteiten binnen het curriculum plaats of daarbuiten en welke overwegingen maken scholen hierbij?

Schoolbeleid

Wanneer alle antwoorden over cultuureducatie in het schoolbeleid en de daarbij behorende doelstellingen naast elkaar worden gelegd, spreekt daar zonder meer een onverdeeld positief beeld uit.

Meer dan de helft van alle scholen heeft naar eigen zeggen cultuureducatie al een vaste plaats gegeven in het schoolbeleid (67%), heeft doelstellingen geformuleerd (69 %) én gaat na of deze doelstellingen bereikt worden (54%). 72% van de scholen heeft contact met de overheid over hun cultuureducatieve beleid. Is het wel zo slecht gesteld met cultuureducatie in het primair onderwijs? Of zijn de scholen soms iets te positief geweest over hun huidige activiteiten betreffende cultuureducatie? En het is ook de vraag wat

'een vaste plaats binnen het schoolbeleid' precies voor de scholen inhoudt. Eén jaarlijks uitje per school naar een culturele activiteit of een uitgebreid cultureel jaarprogramma voor alle groepen?

In het onderzoek 'Waarom doen we dit niet vaker?' (De Graauw et al. 2003) wordt het volgende geconcludeerd: 'Als het gaat om cultuurbeleid op de basisscholen, laat de respons zien dat de meeste basisscholen dit niet hebben. Slechts een kwart van hen heeft beleid, waarvan ongeveer tien procent dat schriftelijk heeft vastgelegd. Van der Zant (2004) concludeert in zijn nulmeting Cultuureducatie in Noord-Holland dat 21% van de basisscholen een beleid ten aanzien van cultuureducatie heeft geformuleerd en 18% een meerjarig cultuureducatiebeleid heeft vastgelegd in het schoolwerkplan en/of schoolbeleidsplan. Wanneer de cijfers van deze twee onderzoeken naast het cijfer uit deze nulmeting worden gelegd, levert dat het volgende beeld op.

Tabel 6 Vergelijking tussen onderzoeken beleid cultuureducatie p.o 2003-2004

	Regeling p.o.	Zuid-Holland	Noord-Holland
Beleid	67 %	25 %	21 %

Netwerken

Bij de scholen lijkt, op basis van de gevonden gegevens, nogal wat onduidelijkheid te bestaan over de precieze betekenis van netwerken en samenwerken. Over de terminologie heerst kennelijk onduidelijkheid en het heeft er alle schijn van dat scholen de begrippen door elkaar halen. Wat wordt verstaan onder samenwerken? Is dit ook een incidenteel contact of heeft dit altijd een structureel contact? Is deelname aan een netwerk een vorm van samenwerken of staat het op zich?

Scenario's

Op basis van de resultaten van de analyse is nog geen helder beeld te geven over wat er precies op de scholen ondernomen wordt. De oorzaak hiervan ligt deels in de open vraagstellingen en het ontbreken van een of meerdere vragen over de scenario's in het aanvraagformulier in. Ook is de beantwoording van de vragen door de scholen niet altijd eenduidig. Op grond daarvan kan worden geconcludeerd dat de resultaten zich (nog) niet lenen voor het leggen van verbanden met de drie scenario's uit het rapport 'Hart(d) voor cultuur' en het nog te formuleren startscenario nul.¹⁵ Er zijn verschillende methoden om de vier scenario's in het onderzoek te betrekken. De eerste is om de scholen rechtstreeks te vragen in welk scenario zij zich bevinden. De kans is daarbij groot dat er dan subjectieve antwoorden worden gegeven. Een school kan immers zelf vinden in scenario 1 te zitten, terwijl niet te toetsen is of dit werkelijk zo is. Een tweede methode is de scholen uitspraken voor te leggen waarover zij hun mening geven. Deze uitspraken moeten dan corresponderen met de karakteristieken van de vier scenario's. Maar ook hier speelt de kwestie van subjectiviteit: antwoorden kunnen ingegeven worden door wensen en inschattingen die niet noodzakelijkerwijs te maken hebben met de feitelijke, huidige situatie. Is het niet wenselijker aanbeveling om zoveel mogelijk feitelijke informatie te verzamelen door de vier scenario's te operationaliseren in een matrix en de vragenlijsten naar aanleiding hiervan op te stellen?

¹⁵ Vanaf nu zal gesproken worden over vier scenario's.

Bijlagen

Bijlage 1

Aanvraagformulier omgezet naar gesloten vragen

Respondentnummer		
BRINnummer		
Regionummer		
1) Welke cultuureducatieve activiteiten heeft u in het schooljaar 2003-2004 uitgevoerd?		
culturele activiteiten		
Kunstmenu	Ja	Nee
Week/maandsluiting	Ja	Nee
Tentoonstelling en/of kunstmuseum	Ja	Nee
Concert klassieke muziek	Ja	Nee
Concert moderne muziek	Ja	Nee
Concert	Ja	Nee
Toneelvoorstelling	Ja	Nee
Cabaretvoorstelling	Ja	Nee
Theatervoorstelling	Ja	Nee
Dansvoorstelling	Ja	Nee
Film (bioscoop/filmhuis)	Ja	Nee
Archeologische opgraving	Ja	Nee
Monument, bezienswaardige gebouwen, stadswandeling	Ja	Nee
Gemeentearchief	Ja	Nee
Historisch museum	Ja	Nee
Bezoek aan/van een schrijver	Ja	Nee
Musical	Ja	Nee
Opera	Ja	Nee
Bibliotheek	Ja	Nee
Kunstenaar in de klas	Ja	Nee
Proza/poëzievoordracht	Ja	Nee
Project (beeldend)	Ja	Nee
Project (muziek)	Ja	Nee
Project (drama)	Ja	Nee
Project (dans)	Ja	Nee
Project (erfgoed)	Ja	Nee
Project (literatuur)	Ja	Nee
Project	Ja	Nee
Workshops (beeldend)	Ja	Nee
Workshops (muziek)	Ja	Nee
Workshops (drama)	Ja	Nee
Workshops (dans)	Ja	Nee
Workshops	Ja	Nee
Lessen (beeldend)	Ja	Nee

Lessen (muziek)	Ja	Nee
Lessen (drama)	Ja	Nee
Lessen (dans)	Ja	Nee
Lessen	Ja	Nee
Zelfgemaakte schoolmusical	Ja	Nee
Schoorkoor/orkest/band	Ja	Nee
Uitgave schoolkrant	Ja	Nee
Toneelclub	Ja	Nee
Culturele activiteiten tijdens verlengde schooldag	Ja	Nee
Anders	Ja	Nee
Toelichting 'anders'		

2a) Heeft cultuureducatie binnen uw school een vaste plaats in het schoolbeleid (bijvoorbeeld in het schoolplan)?		
Ja		
Ja, in het (jaarlijkse) schoolplan		
Ja, beschreven in schoolgids		
Nee		
Nog niet, mee bezig		
Anders		
Toelichting 'anders'		

2b) Worden er doelstellingen voor cultuureducatie geformuleerd?		
Ja		
Ja, is in ontwikkeling		
Nee		

2c) Wordt nagegaan of deze doelstellingen worden gerealiseerd?		
Ja		
Ja, d.m.v. jaarlijkse evaluatie		
Nee		
Nee, maar de activiteiten worden wel geëvalueerd		
Anders		
Toelichting 'anders'		

3) Maakt u in het schooljaar 2003-2004 bij de invulling van uw cultuureducatieve activiteiten – lessen, bezoeken, projecten – gebruik van de diensten van:		
De schoolbegeleidingsdienst	Ja	Nee
Een lokaal werkzame ondersteunende instelling voor kunstzinnige vorming	Ja	Nee
Een provinciaal werkzame ondersteunende instelling voor kunstzinnige vorming	Ja	Nee
Een erfgoedhuis	Ja	Nee
Een bibliotheek	Ja	Nee
Een erfgoedinstelling (bijvoorbeeld een gemeentearchief)	Ja	Nee
Een kunstinstelling (bijvoorbeeld een theater)	Ja	Nee
Anders	Ja	Nee

Toelichting 'anders'

4) Hebt u over uw cultuureducatief beleid contact met uw gemeente/provincie?

Ja

Ja, met de gemeente

Ja, met de provincie

Ja, met gemeente en provincie

Ja, via netwerkbijeenkomsten

Nee

5) Participeert u in het schooljaar 2003-2004 in een lokaal netwerk voor cultuureducatie?

Ja

Nee

5) Waaruit bestaat dit lokale netwerk voor cultuureducatie? Deelnemers

Andere basisscholen	Ja	Nee
Kunstmagneetscholen	Ja	Nee
Steunfunctie	Ja	Nee
Centrum voor de Kunsten	Ja	Nee
Gemeente	Ja	Nee
Culturele instellingen	Ja	Nee
Culturele commissie	Ja	Nee
Anders	Ja	Nee

Toelichting 'anders'

5) Waaruit bestaat dit lokale netwerk voor cultuureducatie? Activiteiten

Kunstmenu samenstellen	Ja	Nee
Gezamenlijke activiteiten organiseren	Ja	Nee
Afstemmen van aanbod op de vraag	Ja	Nee
Gezamenlijk subsidie aanvragen	Ja	Nee
Informatie/ervaring uitwisselen	Ja	Nee
Gezamenlijke planning maken	Ja	Nee
Ontwikkelen van een visie op cultuureducatie	Ja	Nee
Gezamenlijk inkoop van aanbod	Ja	Nee
Anders	Ja	Nee

Toelichting 'anders'

6) Zijn er in het schooljaar 2003-2004 taakuren beschikbaar voor de organisatie van cultuureducatieve activiteiten?

Ja

Nee

6) Zo ja, hoeveel taakuren per jaar?

Aantal uur per jaar

Aantal fte per jaar

7) Heeft uw school een coördinator cultuureducatie?
Ja
Nee

8) Hoeveel specifiek voor cultuureducatie bestemde financiële middelen zijn op uw school in het schooljaar 2003-2004 beschikbaar? [Londogeld is €3,45 per II voor cultuureducatie]
Totaal
Per leerling

9) Bent u voornemens om de vraag 1 aangegeven activiteiten voort te zetten of uit te breiden?
Ja, voortzetting
Ja, voortzetting en uitbreiding
Nee
Nee, er gebeurt iets anders

9) Toelichting		
Beleidsplan maken	Ja	Nee
Meer inbedding/ structureler in het lesprogramma	Ja	Nee
Samenwerking culturele omgeving	Ja	Nee
Doorgaande leerlijn	Ja	Nee
Profileren als cultuurschool	Ja	Nee
Meer disciplines	Ja	Nee
Meer activiteiten (bezoeken, projecten, lessen)	Ja	Nee
Anders	Ja	Nee
Toelichting 'anders'		

Bijlage 2

Indeling activiteiten naar discipline

Beeldend	
Tentoonstelling en/of kunstmuseum	15 %
Kunstenaar in de klas	3 %
Project beeldend	19 %
Workshops beeldend	1 %
Lessen beeldend	5 %
Muziek	
Concert klassieke muziek	1 %
Concert moderne muziek	0 %
Concert	16 %
Opera	0 %
Project muziek	17 %
Workshop muziek	1 %
Lessen muziek	8 %
Schoolkoor/orkest/band	2 %
Drama	
Toneelvoorstelling	6 %
Cabaretvoorstelling	0 %
Project drama	13 %
Workshop drama	0 %
Lessen drama	3 %
Toneelclub	0 %
Dans	
Dansvoorstelling	6 %
Project dans	12 %
Workshop dans	0 %
Lessen dans	3 %
Erfgoed	
Historisch museum	9 %
Archeologische opgraving	1 %
Monument/bezienswaardige gebouwen/stadswandeling	12 %
Gemeentearchief	1 %
Project erfgoed	6 %
Literatuur	
Bezoek aan/van schrijver	2 %
Bibliotheek	25 %
Proza/poëzie voordracht	0 %
Project literatuur	27 %
Audiovisueel	

Film	10 %
Project audiovisueel	6 %
Workshop audiovisueel	0 %

Bijlage 3

Percentage gehonoreerde aanvragen per regio

	Regio	Percentage scholen per regio dat geld krijgt
1.	Alkmaar	6,8
2.	Almere	8,9
3.	Amersfoort	8,7
4.	Amsterdam	11,5
5.	Apeldoorn	9,9
6.	Arnhem	13,6
7.	Breda	11,3
8.	Delft	11,5
9.	Dordrecht	12,8
10.	Drenthe	13,3
11.	Ede	10,7
12.	Eindhoven	6,8
13.	Emmen	2,9
14.	Enschede	11,1
15.	Flevoland	10,4
16.	Friesland	12,1
17.	Gelderland	8,7
18.	Groningen (gem)	13,9
19.	Groningen (prov)	5,8
20.	Haarlem	5
21.	Haarlemmermeer	1,7
22.	Heerlen	0
23.	Hengelo (Ov.)	0
24.	Leeuwarden	9,1
25.	Leiden	10
26.	Limburg	10
27.	Maastricht	8,6
28.	Nijmegen	10
29.	Noord-Brabant	10,6
30.	Noord-Holland	13,2
31.	Overijssel	10,4
32.	Rotterdam	9,4
33.	s-Gravenhage	11,5
34.	s-Hertogenbosch	14,3
35.	Tilburg	11,3
36.	Utrecht (gem)	11,4
37.	Utrecht (prov.)	10,7
38.	Zaanstad	9,3

39.	Zeeland	7,4
40.	Zoetermeer	9,2
41.	Zuid-Holland	11
42.	Zwolle	9,8
	Totaal	10,1

Bijlage 4

Aanvraagformulier Cfi

Gegevens aanvrager subsidie

BRINnummer

.....

Regionummer

.....

Vragenlijst

Het beantwoorden van onderstaande is onderdeel van de aanvraagprocedure. De antwoorden zullen evenwel niet worden gebruikt voor een inhoudelijke beoordeling van uw aanvraag. Scholen die (nog) geen cultuureducatief beleid voeren zijn evenzeer uitgenodigd om een aanvraag in te dienen als scholen die dit reeds doen.

1 Welke cultuureducatieve activiteiten heeft u in het schooljaar 2003 - 2004 uitgevoerd? (zie de toelichting op artikel 2)

.....
.....
.....
.....

2 a Heeft cultuureducatie binnen uw school een vaste plaats in het schoolbeleid (bijvoorbeeld in het schoolplan)?

.....

b Worden er doelstellingen voor cultuureducatie geformuleerd?

.....

c Wordt nagegaan of deze doelstellingen worden gerealiseerd?

.....

3 Maakt u in het schooljaar 2003 - 2004 bij de invulling van uw cultuureducatieve lesonderdelen - lessen, bezoeken, projecten - gebruik van de diensten van:

a de schoolbegeleidingsdienst	☐ ja	☐ nee
b een lokaal werkzame ondersteunende instelling voor kunstzinnige vorming	☐ ja	☐ nee
c een provinciaal werkzame ondersteunende instelling voor kunstzinnige vorming	☐ ja	☐ nee
d een erfgoedhuis	☐ ja	☐ nee
e een bibliotheek	☐ ja	☐ nee
f een erfgoedinstelling (bijvoorbeeld een gemeentearchief)	☐ ja	☐ nee
g een kunstinstelling (bijvoorbeeld een theater)	☐ ja	☐ nee
h anders, nl		

.....

4 Heeft u over uw cultuureducatief beleid contact met uw gemeente/provincie?

.....
.....

5 Participeert u in het schooljaar 2003 - 2004 in een lokaal netwerk voor cultuureducatie? ja nee

Zo ja, waaruit bestaat dit lokale netwerk voor cultuureducatie?

.....
.....

6 Zijn er in het schooljaar 2003 - 2004 taakuren beschikbaar voor de organisatie van cultuureducatieve activiteiten? Zo ja, hoeveel per jaar?

.....

7 Heeft uw school een coördinator cultuureducatie? ja nee

8 Hoeveel specifiek voor cultuureducatie bestemde financiële middelen zijn op uw school in het schooljaar 2003 - 2004 beschikbaar?

.....

9 Bent u voornemens om de bij vraag 1 aangegeven activiteiten voort te zetten of uit te breiden? Gaarne het antwoord op deze vraag iets uitvoeriger toelichten.

.....
.....
.....

Literatuurlijst

- Hagenaars, P. et al. (2004). *Netwerken primair onderwijs, een inventarisatie van cultuureducatieve netwerken in Nederland*. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.
- Graauw, C. de, Hagenaars, P., Hoorn, M. van & Vogelezang, P. (2004). *Waarom doen we dit niet vaker? Onderzoek cultuureducatie primair onderwijs Zuid-Holland 2002-2003*. Rijswijk: Kunstgebouw.
- Groot, B. de, Haanstra, F. & Hoorn, M. van (1998). *Inventarisatieonderzoek Cultuur en School. Deel 2: cultuureducatie op basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs*. Utrecht: LOKV.
- Hoeven, M.J.A. van der (2004). Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs. *Gele Katern*, 20(4), 6-10.
- Inspectie van het Onderwijs (2003). *Contacten van basisscholen met culturele instellingen. Technisch rapport van een inventariserend onderzoek*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Ministerie van WVC (1987). *Plan voor het kunstbeleid 1988-1992*. Rijswijk: Ministerie van WVC.
- Oostwoud Wijdenes, J., Haanstra, F. & Verburgh, A. (1994). *Een premie op cultuur : een onderzoek naar de stimuleringsregeling basisonderwijs van het LOKV*. Amsterdam: SCO.
- Ranshuysen, L., Ganzeboom, H. & D'Ancona, H. (1993). *Cultuureducatie en cultuurparticipatie : opzet en effecten van de Kunstkijkuren en de Muziekluisterlessen in het Amsterdams primair onderwijs*. Rijswijk: Ministerie van WVC.
- Rheeden, H. van (1989). *Om de vorm. Een eeuw teken-, handenarbeid- en kunstnijverheidsonderwijs in Nederland*. Amsterdam: SUA.
- Taakgroep Cultuureducatie in het Primair Onderwijs (2003). *Hart(d) voor cultuur!: eindrapport*.
- Vos, J. (1999). *Democratisering van de schoonheid. Twee eeuwen scholing in de kunsten*. Nijmegen: SUN.
- www.cfi.nl
- Zant, P. van der (2004). *Hoe ver zijn ze al? Nulmeting cultuureducatie Noord-Holland*. Gouda: Bureau ART.
- Zoet, W. (2004). *Meesters in de kunst. Een onderzoek naar kunsteducatie op basisscholen in de Utrechtse wijk Oog in Al*. Scriptie Universiteit Utrecht.

